

Методологічні підходи до оцінки фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики України

Мискін Ю.І.

кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри фінансів
Університету державної фіскальної служби України

Шевчук С.В.

кандидат економічних наук,
докторант кафедри економіки підприємства
Університету державної фіскальної служби України

Стаття присвячена формуванню методологічного підходу до оцінки фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики як об'єкта управління. Запропоновано моніторинг фіскально-регуляторного потенціалу здійснювати на основі його форм прояву як ресурсів, умов, здатностей та можливостей. У розрізі кожної з чотирьох форм прояву визначено показники та інформаційні джерела щодо визначення їх значень.

Ключові слова: фіскально-регуляторний потенціал, бюджетна політика, методологічний підхід, умови, ресурси, здатність, можливості.

Мыскин Ю.И., Шевчук С.В. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ФИСКАЛЬНО-РЕГУЛЯТОРНОГО ПОТЕНЦИАЛА БЮДЖЕТНОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ

Статья посвящена формированию методологического подхода к оценке фискально-регуляторного потенциала бюджетной политики как объекта управления. Предложено мониторинг фискально-регуляторного потенциала осуществлять на основе его форм проявления как ресурсов, условий, способностей и возможностей. В разрезе каждой из четырех форм проявления определены показатели и информационные источники по определению их значений.

Ключевые слова: государственная налоговая политика, цель государственной налоговой политики; налоговая политика, национальные интересы Украины.

Myskin Y.I., Shevchuk S.V. METHODOLOGICAL APPROACHES TO ESTIMATION OF FISCAL-REGULATORY POTENTIAL OF BUDGET POLICY OF UKRAINE

The article is devoted to the formation of a methodological approach to assessing the fiscal and regulatory potential of fiscal policy as an object of management. The monitoring of the fiscal and regulatory potential is proposed based on its forms of manifestation as resources, conditions, capabilities and opportunities. In the context of each of the four forms of manifestation, indicators and information sources are defined to determine their meanings.

Keywords: fiscal-regulatory potential, budget policy, methodological approach, conditions, resources, ability, opportunities.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Бюджетна політика, як і будь-яка інша управлінська діяльність, потребує належної оцінки з позиції її ефективності. Розглядаючи бюджетну політику як сукупність функцій, вбачаємо за доцільне об'єктом моніторингу якості бюджетного менеджменту обрати фіскально-регуляторний потенціал бюджетної політики. Під останнім нами розуміється гносеологічно-функціональна характеристика бюджетної політики, яка проявляється через конгломерат: ресурсів бюджетного механізму; умов, в яких формується та реалізується

бюджетна політика; можливостей у контексті реальності досягнення поставленої мети через дію управлінського впливу; а також здатності суб'єктів формування та реалізації бюджетної політики до ефективної управлінської діяльності.

Після визначення основних компонентів фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики актуальною є проблема методологічного обґрунтування інструментарію їх оцінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми осмислення потенціалу у бюджетній сфері завжди знаходилися у колі наукових

інтересів провідних науковців-економістів. Серед останніх досліджень варто відзначити роботи Є.О. Балацького [1], С.В. Зенченко [2], Ю.В. Пасічника [3], Н.С. Педченко [4], В.Ю. Стрілець [4]. Їх наукові напрацювання є надзвичайно цінними, проте у своїй більшості вони спрямовані на визначення бюджетного потенціалу певної території або економічного зростання загалом. Питання ж осмислення потенціалу бюджетної політики залишаються недослідженими.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Після визначення сутності фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики, яка детально охарактеризована нами у праці [5], актуальною та невирішеною залишилася проблема ідентифікації інструментарію моніторингу ефективності управління бюджетною політикою. Для цього насамперед необхідно обґрунтувати методологічний підхід до оцінки фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). У статті передбачається визначення методологічного підходу до оцінки фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики України.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою оцінки фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики пропонується методологічний підхід, який базується на трьох основних положення.

1) Для оцінки фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики доцільно застосувати не інтегральний показник, а систему показників, що дасть змогу забезпечити дотримання принципів системності та комплексності.

2) В основу формування системи показників оцінки фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики необхідно покласти конгломерат форм прояву останньої: «ресурси – умови – здатність – можливості».

3) Систему показників, визначених для оцінки фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики, з метою забезпечення об'єктивності останньої доцільно: по-перше, формувати з офіційних статистичних даних (або, у разі потреби, включити окремо взяті показники до форм офіційної статистики), а по-друге, диверсифікувати у контексті внутрішньодержавних та міжнародних джерел отримання інформації.

Фіскально-регуляторний потенціал бюджетної політики як сукупності ресурсів доцільно розглядати з позиції поділу останніх на ресурси, що формують основу управління дер-

жавними доходами, та ресурси, що створюють базис управління державними витратами.

Розглядаючи фіскально-регуляторний потенціал бюджетної політики з позиції його прояву як ресурсів, основну увагу варто приділяти джерелам формування дохідної та витратної частин бюджету країни.

Основними джерелами для формування доходів бюджету є ресурси підприємств, домогосподарств та населення держави. Базисом для управління витратною частиною бюджету країни є ресурси держави, які акумулюються у вигляді доходів бюджету.

З метою оцінки фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики з позиції його прояву як ресурсів пропонуються такі показники: активи підприємств, чистий прибуток підприємств, рентабельність діяльності підприємств, доходи домогосподарств, доходи домогосподарств у розрахунку на 1 домогосподарство, доходи населення, доходи населення у розрахунку на 1 особу, доходи бюджету (табл. 1).

Фактичні значення кожного з наведених показників щорічно розраховуються та оприлюднюються Державною службою статистики України.

Прояв фіскально-регуляторного потенціалу як умов формування та реалізації бюджетної політики пропонується оцінювати з позиції функціонального підходу.

Фіскально-регуляторний потенціал як умови формування та реалізації бюджетної політики, що характеризують фіскальну функцію, будуть відображати показники, які прямо чи опосередковано розкривають стан і перспективи формування доходів та витрат бюджету (доходи бюджету, бюджетний дефіцит, баланс державного бюджету (% від ВВП), державний борг (% від ВВП), рівень тіньової економіки).

Водночас фіскально-регуляторний потенціал як умови формування та реалізації бюджетної політики, що характеризують регулюючу функцію, доцільно оцінювати у розрізі триумвірату:

1) екологічних стандартів (викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення, викиди діоксиду вуглецю в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення, станції для очищення стічних вод (тис. м³ за добу), системи оборотного водопостачання (тис. м³ за добу), установки для уловлювання та знешкодження забруднюючих речовин з відхідних газів, тис. м³ газу за годину);

**Показники оцінки фіскально-регуляторного потенціалу
бюджетної політики з позиції його прояву як ресурсів**

Групи ресурсів	Види ресурсів	Назва показника	Одиниці виміру
Ресурси, що формують основу управління державними доходами	Ресурси підприємств	Активи підприємств	гривні
		Чистий прибуток	гривні
		Рентабельність діяльності підприємств	відсотки
	Ресурси домогосподарств	Доходи домогосподарств	гривні
		Доходи домогосподарств у розрахунку на 1 домогосподарство	гривні
	Ресурси населення	Доходи населення	гривні
Доходи населення у розрахунку на 1 особу		гривні	
Ресурси, що формують основу управління державними витратами	Ресурси держави	Доходи бюджету	гривні

2) соціальних стандартів (чисельність постійного населення, природний приріст (скорочення) населення, середньомісячна номінальна заробітна плата, кількість зайнятих, кількість безробітних (за методологією МОП), рівень безробіття (за методологією МОП), прийняття в експлуатацію загальної площі житла, відправлення (перевезення) пасажирів транспортом загального користування);

3) економічних стандартів (валовий внутрішній продукт (у фактичних цінах), валовий внутрішній продукт (у фактичних цінах) у розрахунку на одну особу, індекс споживчих цін, експорт товарів і послуг, імпорт товарів і послуг, фінансовий результат підприємств до оподаткування, капітальні інвестиції, доходи населення, роздрібний товарооборот (у фактичних цінах), індекс цін виробників промислової продукції, індекс цін реалізації продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами, продукція сільського господарства, перевезення вантажів усіма видами транспорту).

Усі показники, запропоновані для оцінки фіскально-регуляторного потенціалу як умов формування та реалізації бюджетної політики, офіційно оприлюднюються Державною службою статистики України.

Наступною формою прояву фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики, у розрізі якої розглянемо методологічні підходи до її оцінки, є здатність суб'єктів бюджетної політики до формування та реалізації останньої. У цьому контексті фіскально-регуляторний потенціал бюджетної політики пропонується оцінювати у розрізі:

1) якості політикуму (індекс глобальної конкурентоспроможності, якість вищої освіти і професійної підготовки);

2) рівня корумпованості (індекс сприйняття корупції (CPI), кількість народних депутатів України, депутатів обласних, районних, міських, сільських та селищних рад, притягнутих до відповідальності та притягнутих до відповідальності за корупційні правопорушення);

3) ефективності діяльності Державної фіскальної служби України (загальний індекс ефективності оподаткування, податкове навантаження податків на оплату праці та відрахування з неї (% від прибутку), податкове навантаження податків на прибуток (% від прибутку), час, витрачений платником податків у рік на взаємодію з фіскальною службою, кількість платежів, які здійснює платник податків у рік з метою виконання своїх податкових зобов'язань).

Систематизація показників, запропонованих для оцінки фіскально-регуляторного потенціалу як здатності суб'єктів бюджетної політики до формування та реалізації останньої, здійснена в таблиці 2.

Інформаційною базою для зазначених в таблиці 2 показників є:

– офіційні данні рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index), який щорічно обраховується організаторами Всесвітнього економічного форуму та оприлюднюється на його офіційному сайті (індекс глобальної конкурентоспроможності, якість вищої освіти і професійної підготовки);

– звіт про стан протидії корупції, який оприлюднюється на офіційному сайті Мініс-

Таблиця 2

**Показники, запропоновані для оцінки фіскально-регуляторного потенціалу
як здатності суб'єктів бюджетної політики до формування та реалізації останньої**

Назва груп показників		Назва показника	Одиниці виміру
У контексті формування бюджетної політики	Якість політикуму	Індекс глобальної конкурентоспроможності	місце серед інших країн
		Якість вищої освіти і професійної підготовки	місце серед інших країн
У контексті реалізації бюджетної політики	Рівень корумпованості	Кількість народних депутатів України, депутатів обласних, районних, міських, сільських та селищних рад, притягнутих до відповідальності за притягнутих до відповідальності за корупційні правопорушення	кількість осіб
		Індекс сприйняття корупції (CPI)	умовні одиниці
	Ефективність діяльності Державної фіскальної служби України	Кількість платежів, які здійснює платник податків у рік з метою виконання своїх податкових зобов'язань	кількість платежів у рік
		Час, витрачений платником податків у рік на взаємодію з фіскальною службою	годин у рік
		Податкове навантаження податків на прибуток (% від прибутку)	відсотки
		Податкове навантаження податків на оплату праці та відрахування з неї (% від прибутку)	відсотки
Загальний індекс ефективності оподаткування	умовні одиниці		

терства внутрішніх справ України (кількість народних депутатів України, депутатів обласних, районних, міських, сільських та селищних рад, притягнутих до відповідальності за притягнутих до відповідальності за корупційні правопорушення);

– офіційні данні світового щорічного рейтингу «Індекс сприйняття корупції» (Corruption Perceptions Index, CPI), який формується організацією «Transparency International» і оприлюднюється на її сайті (Індекс сприйняття корупції / CPI);

– офіційні дані міжнародного рейтингу «Doing Business», який проводиться Всесвітнім банком реконструкції та розвитку й оприлюднюється на його сайті (загальний індекс ефективності оподаткування, податкове навантаження податків на оплату праці та відрахування з неї (% від прибутку), податкове навантаження податків на прибуток (% від прибутку), час, витрачений платником податків у рік на взаємодію з фіскальною службою, кількість платежів, які здійснює платник податків у рік з метою виконання своїх податкових зобов'язань).

Останньою формою прояву фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики, у розрізі якої розглянемо методологічні підходи до її оцінки, є можливість у контек-

сті реальності досягнення поставленої мети через дію управлінського впливу. Ця форма прояву особлива тим, що вона проявляється через динаміку змін статико-структурних характеристик фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики як ресурсів, умов та здатності. Основними показниками, через які пропонується здійснювати оцінку фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики як можливості у контексті реальності досягнення поставленої мети через дію управлінського впливу, є математичний опис (функція) регресії зміни кожного окремо взятого показника форм прояву (як ресурсів, умов та здатності) фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики у часі.

Висновки з цього дослідження. Таким чином, запропонований методологічний підхід до оцінки фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики базується на трьох положеннях (застосування системи показників; осмислення потенціалу як конгломерату «ресурси – умови – здатність – можливість»; диверсифікація і достовірність інформаційних джерел) та дає змогу комплексно моніторити стан статико-структурних та динамічних характеристик бюджетної політики забезпечення соціально-економічного розвитку України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балацький Є.О. Формування науково-методичних засад визначення бюджетного потенціалу міста. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». 2011. № 29, ч. 1. С. 226–230.
2. Зенченко С. В. Бюджетний потенціал регіону і методичні підходи до його оцінки. Регіональні проблеми перетворення економіки. 2008. № 1. С. 186–198.
3. Пасічник Ю. В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні: монографія. Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, ЛТД». 2005. 642 с.
4. Педченко Н. С. Бюджетний потенціал регіону: оцінка та перспективи розвитку : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2014. 220 с.
5. Мискін Ю.І. Сутність фіскально-регуляторного потенціалу бюджетної політики. Економіка та держава. 2018. № 4. С. 79–82.

REFERENCES:

1. Balacjkyj Je. O. (2011) Formuvannja naukovo-metodychnykh zasad vyznachennja bjudzhetnogho potencialu mista [Formation of scientific and methodological principles for determining the budget potential of the city]. Collection of scientific works of Cherkasy State Technological University. Series "Economic Sciences", vol. 1, no. 29, pp. 226–230.
2. Zenchenko S. V. (2008) Bjudzhetnyj potencial rehionu i metodychni pidkhody do jogho ocinky [The budget potential of the region and methodological approaches to its evaluation]. Regional problems of the transformation of the economy, no. 1, pp. 186–198.
3. Pasichnyk Ju. V. (2005) Bjudzhetnyj potencial ekonomichnogho zrostannja v Ukrajini [The budget potential of economic growth in Ukraine]. Donetsk: LLC "South-East, LTD". (in Ukrainian)
4. Pedchenko N. S. (2014) Bjudzhetnyj potencial rehionu: ocinka ta perspektyvy rozvytku [The budget potential of the region: assessment and development prospects]. Poltava: PUET. (in Ukrainian)
5. Myskin Ju.I. (2018) Sutnistj fiskaljno-reghuljatornogho potencialu bjudzhetnoji polityky [The essence of the fiscal and regulatory potential of fiscal policy]. Economy and the state, no. 4, pp. 79–82.